

15338.

DISSERTATIO MEDICO-
INAUGURALIS

DE

MORBIS PRIMI PARIS NER-
VORUM,

QUAM,

ANNUENTE AMPLISSIMO MEDICORUM
ORDINE IN UNIVERSITATE CAESAREA
LITERARUM DORPATENSI,

UT

GRADUM DOCTORIS IN UTRAQUE ME-
DICINA RITE ADIPISCATUR,

DIE XXIV. FEBRUARII MDCCCVI, HORA V.

IN AUDITORIO ACADEMICO MAXIMO

PUBLICE DEFENDET

AUTOR

JOSEPHUS LIBOSCHITZ, VILNENSIS,
MEDICINAE MAGISTER.

DORPATI - LIVONUM,

LITERIS MICHAELIS GERHARDI GRENZII,
TYPOGRAPHI ACADEMICI,

Prooemium.

Et si scripta medica diligenter evolueramus, morborum nervi olfactorii mancam modo et rariorem mentionem factam esse, edocemur. Sic, ut omnia, quae mihi innotuerunt scripta hoc morborum genus spectantia, in scenam adducam, Cl. Faeßlin (a), de Berger (b), Pelargum (Storch) (c), Bonnetum (d), Morgagni (e), Gaubium (f), Cullen (g), et J. Frank (h) nominasse liceat. Ipse Cl. Sprengel (i), in re literaria ita versatus, cum li-

(a) *Disf. de odorat. ejusque laesione.* Basil. 1687.

(b) *Disf. de odorat. ejusque praecip. laesion.* Witeb. 1698.

(c) *Medicinisch. Jahrgaeng. V. Bd.*

(d) *Sépulchret, anatom. pract.* Genev. 1679.

(e) *De sedibus et causis morborum.* Ebrodun. 1779.

(f) *Anfangsgr. d. Med. Krankheitslehr.* Berl. 1784.

(g) *Kurz. Inbegrif d. Medicin. Nosolog.* Leipz. 1786.

(h) *Grundrifs d. Pathologie.* Wien 1803.

(i) *Handbuch, d. Patholog.* Leipzig 1798.

brum suum pathologicum conscriberet, morbos organi odoratus nec linea quidem adumbravit. Non desunt, qui et morbos cavitatum narium exposuere, sed de affectibus nervi olfactorii altum fere undique silentium. Hisce causis permotus apud animum constitui, hanc materiam, etsi difficilem, quantum in me erit exarandi.

Affectiones nervi olfactorii, quoad naturam suam, ab aliis morbis nervosis parum discrepant, effectus autem, relative ad organon olfactus, diversi aparent.

Ad cognitionem rectam anomaliae cujuslibet corporis humani, notionem status normalis partis affectae legumque zoonomicarum, e quibus functiones ejus moventur, necessariam esse, neminem fore credo, quin concedat. Quamobrem non dubitavi, objecto disertationis meae, ita consulere, ut
I^{mo} descriptionem brevem anatomicam nervi olfactorii, partiumque, per quas transit, praemittam; II^{do} Physiologiae hujus nervi primas lineas repetam; III° quaedam de Pathologia odoratus exponam; IV^{to} denique, pauca de therapia ejusdem commentaturus.

Caput I.
Anatomia.

§. I.

Nervus olfactorius a veteribus processus mammillaris dictus a *Theophilo*, secundum *Duglasium*, primum descriptus fuit, dein *Achilini*, *Gabriel de Zerbis*, *Vesalius Willis*, *Lieutaud*, *Sabatier*, *Metzger*, *Scarpa*, plurimique alii ejus originem, decursum finemque rectius exposuere. Nervus olfactorius a cerebro ad membranam usque pituitariam extenditur. Exoritur e basi lobii anterioris cerebri duabus radicibus, quarum exterior longissima, altera interna brevior est. Prima a fissura Sylvii, altera autem a parte posteriori interna superficiei inferioris loborum cerebri anteriorum nascitur. Nonnumquam tres radi-

ces adfunt, interna nempe in duos dirimitur ramulos, quorum unus longior est altero.

Cl. *Hildebrandt* (k) autem, tres semper in homine adesse contendit. Radices hae coeuntes fasciolam largam v. triangularem efformant, striatam atque insigni mollitie praeditam, qua etiam ramuli quinti paris, organon olfactus adentes, gaudent. In hac fasciculi medullares observantur, quorum filamenta in decursu crassescunt. Uniti rami nunc sub nervi olfactorii nomine antrorsum tendunt, invicem se adpropinquant, latiores fiunt, et in fovea longitudinali lobi cerebri, quasi in vagina peculiari, majore pro parte inclusi, ad os usque cribrosum profiscuntur, ubi in bulbum cinereum, vel, ut plurimi adnotant (l), in Ganglium finiuntur. Ex hoc oriuntur filamenta medullaria, quae priusquam per foramina cribrosa transeunt, duram matrem dimittunt, quae ad os cribrosum adnecitur. Tunc nervi olfactorii, laminam cribrosam, osque cribriforme totum transeuntes, per mem-

(k) *Lehrbuch d. Anatom. d. Mensch.*, IV. Bd.

(l) *Malacarn. oservaz. in Chirurg.* Tom. I. Caput V. Nestor Kwiatkowski, praeside Metzger, *Disf. de Nerv. fluido, decusfat., gangliis.* Regiomont. 1784.

branam Schneiderianam ramulis tenerrimis, innumerisque distribuuntur. In neonatis cinerei, in adultis autem albidi nervi dicti adparent. Soemmering¹ in embryonibus cavatos reperiit (m). Gall autem in prælectionibus suis demonstrat, et in adultis ejusdem conditionis esse, ita, ut partes odoriferae, quasi per infundibulum, seu canalem, ad cerebrum ipsum advolent. Vereor tamen, ne multi sint, qui huic sententiae calculum adjiceré suum denegent.

§. II.

Os Ethmoideum necdum efformatum in neonatis reperitur; figurae cubi non abfimilis est, cujus facies superior laminam horizontalem refert, cavitatem cranii spectans; anterior ad sinus ossis frontis adnectitur; posterior cum osse sphenoido sociatur; facies inferior ad nares textu cellularis adinstar respicit; duae laterales denique laminae papyraceas sistunt, quae partem internam orbitarum formant. Lamina superior, *cribrosa* nuncupata, per processum, qui *crista galli* vocatur, in duas partes divisa est, cui procesus fal-ciformis adnectitur. Ipsa lamina copiosissimis

(m) Ueb. d. Org. der Seele. Königsb. 1796.

foraminulis pertusa et dura matre obducta est, Septum ossis Ethmoidei e medio laminae horizontalis perpendiculariter ad os vomeris usque descendit. Cum utroque hujus septi latere cellulae osseae cohaerent, quarum portio superior, os *spongiosum superius*, inferior autem os *spongiosum medium* dicitur. —

Ossa spongiosa inferiora ad basin sinus maxillaris efformandam inserviunt, quorum pars anterior eminentia transversali ossis maxillae superioris, posterior vero eminentiae obliquae ossis palatini adnectitur, facies exterior sinus maxillares, interior autem septum narium respicit.

§. III.

Cavitas narium propria desuper ab osse Ethmoideo et sinibus frontalibus, ab averfa parte a sinibus ossis sphenoidi, a parte inferiori ab osse palatino, e latere a processu nasali ossis maxillaris superioris; a parte antica autem ab ossibus et cartilaginibus nasi terminatur. Haec cavitas a septo narium, quod partim cartilagineum, partim osseum est, in duas cavitates dirimitur. In qualibet earum, conchae iam descriptae vario modo turbinatae haerent. Pars cavi narium inferior

canalem lacrimalem excipit, qui e crista lacrimali, processu frontali, hamulo lacrimali, processu nasali, osse unguis et processu lacrimali ossis spongiosi inferioris formatur.

Sinus frontalis in neonatis vix observantur, qui etiam odoratu prorsus fere carent, aut imperfecto saltem etiam nunc gaudent. Magnitudo, forma, et numerus horum sinuum variabilis est. Cum cellulis ossis Ethmoidei communicant.

Sinus sphenoidales in neonatis defunt. Sub sella turcica locati, septo osseo in duas cavitates subdividuntur et in cavum narium proprium hiant.

Sinus Maxillares, reliquis maximi, figuram pyramidis quasi quadrangularis aemulantur, cujus facies superior orbitam, inferior alveolas dentium molarium, tertia fossam maxillarem, quarta tuberositatem maxillae superioris respicit.

Totam superficiem internam cavi proprii narium et sinuum adjacentium, membrana pituitaria vel Schneideriana dicta vestit; albida, crassa, mollis, pulposa, folliculis minimis muciparis obsita, multis arteriis et nervis praedita, anterior cum cute, posterioriis cum ea membrana, quae pharyngem obducit, conjuncta. In cavitate na-

rium propria crassior, quam in sinibus observatur.

§. IV.

Animalia plurima, hominem odoratus acie, longe antecellunt. In hisce etiam, anatomes comparatae ope, nervum primum semper in fine cerebri cavatum reperimus, nec non crassitie ac longitudine relativa nervi hujus insigni animalia nos superant. Quod, si in objectum illud penitus investigemus, *e peculiari cranii et faciei forma animantibus dictis propria* non aegre explicatur, quae nimirum odoratus aciei egregie appropriata cernitur. Nasus ipse mire prolongatus. Sinus ossium cranii et faciei cavo nasi correspondentium longe ampliores reperiuntur, quod partim per majorem eminentiam ossis maxillae superioris, partim per directionem laminarum ossis frontis efficitur. Sic Elephas tanta sinuum frontium amplitudine gaudet, ut ad os usque occipitis prolongati reperiuntur. In cane, insigni odoratus acie praedito, non solum nasum ipsum longiorem, sed conchas etiam majores magisque turbinatas invenimus. Nec minor intercedit differentia, a cranii et faciei structura pendens, inter formam diversarum gentium.

Sic Aethiopes, testantibus *Soemmering* (n) et *Blumenbach* (o) cavo nasi tum longiori excellunt, et sola forsan hac formae ratione odoratus acie insignes sunt, uti pro certo habemus. Quin imo iam laudatus *Soemmering* (p) in cranio Aethiops laminam cribrosam mire magnam et amplioribus foraminibus perforatam reperiit. Finem cerebralem nervi primi, ubi cavatum invenimus, cum ventriculi anterioris cavo communicare, docuit idem. (q)

Caput II.

Physiologia.

§. V.

Primum par nervorum organon verum esse odoratus, in eo omnes conveniunt, qui leges vitae animalis ejusque phaenomena objectum scrutiny sibi eligerunt. An autem unicum sit, hac de re lis adhuc sub iudice pendet. *Joannes Me-*

(n) Ueb. d. Verschiedenh. d. Neger v. Europa.

(o) Anfangsgründe d. Physiolog. Wien 1789.

(p) L. c.

(q) Ueber b. Organ d. Seele §. 18.

ry (r), ut unum modo testem adducam, in cadavere dissecto nervum primum a sine cerebri ad membranam usque pituitariam, per totum decursum induratum vidit, absque ulla odoratus inopia. Nec non ramuli nervi trigemini, cum membranam Schneideri intrant, eandem sibi parant mollitiem, ac primum par nervorum. At tamen, ut et altera pars audiatur, Cl. *Loder* (f) et *Jantke* (t) anosmiam perfectam a compressione primi paris nervorum ortam vidisse affirmant. Cl. *Mery*, qui ex observatione antedicta concluderet, nervum primum ad olfactus sensum parum modo conferre, notam ignorasse legem mihi videtur, ex qua organon unum alterius vices in statu morbofo subire intelligimus.

§. VI.

Cavum nasi proprium cum tot aliorum osium faciei cavitatibus connectitur, quae forsitan ex ratione ad sensum olfactus immediate conse-

(r) Progrès de la médecine. Paris 1697.

(f) Observat. tumor. scirrhol. in bas. cran. repert. Jen. 1779.

(t) Disertatio de odoratu abolit. Altdorf 1781.

runt, ut superficiem majorem particulis odoriferis prebeant, cum membranae quibus vestiuntur, ramulis nerveis e pare trigemino ortis gaudent. Forfan vero cavitatum istarum copia odoratui etiam ita interservit, ut humorem vaporosum, quo semper repletæ sunt, sub quavis capitis directione in cavum nasi dimittant, membranamque *Schneideri* humectant. Constat enim, sensum odoratus extemplo aboliri, simulac membrana haec humiditate caret. Quod insigne probat, olfactum, ut tot aliae vitae organicae phaenomena, processu chemico *mutationis formae* absolvi.

§. VII.

Inter gustum et organon odoratus consensus adesse maximum observamus. Qui olfactu destituti sunt, et gustum imperfectum habent; quod e communicatione ramulorum quinti paris cum nervo olfactorio intelligitur. Ex ea fonte etiam lacrimatio per irritationem membranae *Schneiderianae* producta facile explicatur. Pari ratione demum intelligimus, quare lux repentine et valide in retinam agens, sternutationem passim producere valeat.

§. VIII.

Notabilis sanguinis copia, arteriarum diversarum opæ, organo olfactus advehitur, ut frequen-

tes haemorrhagiae narium probant, *Arteria* nimirum *sphenopalatina*, *arteria pterygopalatina*, *arteria ethmoidea anterior*, *ramus* denique *coronarius labii superioris* ex *arteria maxillari externa* ortus non contemnendam sanguinis copiam naso suppeditant, ut plures arteriarum faciei ramulos ad internam nasi superficiem migrantes tacendo praeteream. Qualemcumque modo partem sanguine abundantem reperimus, in ea auctiorem incitabilitatis gradum simul observare licebit. Sanguis enim ipse stimuli naturalis munere egregie fungitur; praeterea arteriosus oxygenio dives est, quod principium incitabilitatis permultis physiologis recentioribus valet. Addendum, ut rami arteriarum, qui nasum petunt, ex ascendente aortae trunco profiscantur, qui sanguinem nuperrime modo oxydatum, et igitur oxygenio eo divitiorem, pulsant. Qui forsan monere cuperet, neonatos sensu isto plane carere, cum tamen major sanguinis impetus versus caput in illis existat, is recordet quaeso, quod sinus cavitatesque osium ad exercitium odoratus facientes, hoc in aetate eo, quo decet, gradu non evolutae sint. Neque minus proportio, quae inter corticalem nervi primi ejusque medullarem substantiam adest, ad majorem minoremue sensus hujus aciem

facere mihi videtur. Quo magis nimirum medullaris abundat, eo eximior plerumque existat odoratus, credo. In foetu, facultatem odorem percipiendi plane carente, nervus primus, docente *Hildebrandt* (u), fere sola cinerea gaudet substantia. Huic sententiae etiam *Cl. Metzger* (v), calculum adjecit, qui contendit, ut corticalis substantia nervi primi bulbusque ejus cinereus, laminae cribrosae infidens, moderationi odoratus inferviat. Sic et mollitiei gradum. qui in nervo olfactorio variorum hominum et animalium mire differt, gradum aciei odoratus constituere, verisimillimum est. Utinam iis placeret, qui anatomiae comparatae pathologicaeque operam dicant, ideas hinc propositas accuratius inquirere.

§. X.

Distinguendum est inter *odorem* et *odorum*, s. *olfactum*. Ille de objecto, hic de subjecto praedicatur. Quae odorem spargunt, particulis volatilibus aërem atmosphaericum petentibus ei-

(u) J. C. §. 2954.

(v) Opus. anatom. et physiolog. Goth. et Amstel. 1790. pag. 92.

que innatantibus gaudeant, necesse est. Hoc sine aëris vehiculo nullus datur odor subiectivus. Molecularum odoriferarum effluvium aucta aëris ambientis, aut corporis odori, temperie auge-
tur; quinimo mediante calore corpora hucusque inodora odorem fundunt. Sic vere et aestate flores suaveolentiores percipiuntur, quam qui hiemali tempore in cubiculis nostris coluntur, quippe qui aequali caloris moderamine carent. Sic electrum frictum odorem edit, cuius antea expers erat. Sed formae mutationem etiam multum, tum ad excitandum, tum ad augendum odorem conferre, animadvertimus, ea tamen modo sub conditione ut forma solidior in gas vaporemve mutatur. Acidum muriaticum oxygenatum, odor fragrans, quam in aestate post pluviam sentimus, multaque alia naturae phaenomena, e legibus physico-chemicis explananda, dictum probant.

Non inspiratione solum, sed etiam expiratione odoratus organon eo magis afficitur, quo divitior sit aër spiratus particulis odoriferis, quae pulmonibus non plane decomponuntur, exceptis iis gasis veri natura gaudentibus. Quin

imo nonnulla expiratione magis redolent, cum in pulmonibus calefacta sint. Quod si non saepius percipiamus, e fallacia sensuum atque attentione nimis volubili explicandum erit.

§. XI.

Nullus sensuum relatione singularitatis atque varietatis cum odoratu comparari potest. Laudat unus odorem, quem alter tota mente averfat. Lex tamen ista data est, ut odores moderati plurimis placeant. Nihilominus pro individualitate et incitabilitatis varia conditione haec sexcentis sub formis modificatur. Verisimillimum mihi videtur, odoratus sensum non nisi mixtionis chemicae actum esse, in quo omne odoriferum, quod praesenti organi olfactus mixtione non affine sit, aut amicum, tunc temporis averfatur, et hinc eodem a subjecto alias forsan appetebatur. Nausea, quam odores ciborum et aliorum objectorum olim amicorum in morbis quibusdam ciunt, non e consensu solum odoratus cum gustu, non ope modo imaginationis, sed ex hoc etiam fonte derivanda mihi videtur.

§. XII.

Hunc inter sensum, cerebrum ipsum totumque systema nervorum commercium existat mirum idemque celerrimum. Deliquio animi odo-

ribus volatilibus naso applicatis cito plerumque succurrimus; affectibus soporosis prostrati remedio eodem idemque per atrium excepto non perquam difficili negotio in potestatem mentis suae redeunt; quin imo in ipsa asphyxia non raro de eximia auxilii hujus virtute edoceri opportunitatem nanciscimur. Nec sensuum externorum alius impressionibus subtilioribus eodem gradu patet, qua re ingeniosissimus *Rousseau* forte impulsus est, ut odoratum phantasiae sensum appellaret. Tantum vero abest, ut simpliciter huic sententiae annumam, ut potius contendere audeam, ex omnibus notionibus sensuum externorum ope menti impressis nullas a phantasia tam difficile *reproduci* posse, quam quae odoratu perceptae sunt. Atamen libenter concedo, odoribus, nimirum blandis, phantasia in genere excitari posse; quibus etiam praestigiatores quam maxime utuntur, qui de evocatione daemonorum gloriantur. Sensus externi ratione usus in genus duplex dividuntur: nonnullorum scilicet ope voluptate quadam fruimur (Genussfinne), ab aliis edocemur (belehrende Sinne) (x). A potiori

(x) *Mezger* Philosoph. medic. Anthropol. f. Aerzte und Nichtaerzte. Weissenf. u. Leipz. 1790 II. Abschn. §. 91. Divisionis hujus ideam longe ante *Mezgerum* jam *Cl. M. Herz* primus proposuit.

solum hanc denominationem fieri, quisque intelligit, cum sensus omnes utroque munere respectu quodam funguntur. Odoratus in hominibus magis voluptati praesidet; brutis vero edocendo multum praevalet. Instinctus enim brutalis, qui hisce animantium classibus rationis instar valet eo solummodo mediante exercetur. Quodvis animal odoratus acie insigni, nervum primum per totum decursum cavatum servat, testante Zootomia. Nec desunt exempla, homines etiam mira sensus hujus acie praevaluisse. Sic e. g. *Goeckingk*, poeta, ille nequus atque amabilis, dummodo per plateas ambulavit, ulla sine fallacia divinare poterat, utrum amicorum unus sive alter e platea vicina obviam illi iret, antequam venientem oculis animadvertere licitum esset (y). Cl. *Haller* sublebant poma in domo proxima servata. Aethiopes plures odoratu distinguunt, fenexne vestigia sequatur, an juvenis. Attamen axiomatis instar, ut nonnullis placuit, confirmare nollem, aciem ingenii semper odoratus acie indicari.

(y) *Moritz Magazin für Erfahrungs- Seelenkund.* 1. Bd. 3. St.

Caput III.

P a t h o l o g i a.

§. XIII.

Cum pauca de morbis nervi primi exhibere disertationis hujus objectum eligerem, nulla ratione ultra fines propofitos progredi consului. Quibus partes adjacentes continentisque infestantur morbis fufius dirimere, eorum causas et differentias inquirere, medendi methodum hisce rite cognitis superstruere, partim a scopo meo atque angustiis, quibus disertatiuncula cogitur, limitibus abhorret, partim jam graphice ab aliis peractum legimus. Sic nuperrime *Deschamps* (2) diligentem aequae ac ingeniosam historiam pathologico therapeuticam morborum, quibus cavum nasi proprium cavitatesque in istud hiantes afficiuntur, nobiscum communicavit, ut alios, quae singularum aegritudinum nasi monographiam ediderunt, aut scriptis therapeuticis sparsim mentionem illarum fecerunt, tacendo nunc praeteream. De affectibus modo, quibus primum par nervorum ipsum offenditur, mihi sermo erit.

(2) Abhandl. üb. d. Krank. d. Nasenhöhl, u. der. Nebenhöhl, überf. v. Dörner, Stuttgart 1805.

§. XIV.

Membrana Schneideriana, s. *pituitaria*, majori pro parte e medulla nervosa, demissis tunicis vaginalibus, constat, quae a primo pare et ramulis quibusdam paris quinti oritur et, testante *Hildebrandt* (a) aliisque, intime cum substantia laudatae membranae propria commixta est. Ita, ut tunica haec, instar retinae, quasi pro expansione nervorum ipsorum haberi possit.

§. XV.

Omnia fere phaenomena, quae nervi in statu sano morbofove offerunt, quaeque e varia eorum affectione proficiscuntur, sola medullae nerveae mutatione explicanda sunt, cum, docentibus experimentis iiscum institutis, nervorum vaginae membranaceae incitamenti capiendi aut omnino expertae conductorumque (sit venia vocabulo) quasi modo munere functurae, aut stimulum saltem leviori vix in gradu percipientes, multis vitae sunt. Nonnullae tamen formae morborum exstant, in quibus absque omni dubio vaginae nervorum affectae sunt.

(a) l. c. §. 1675.

Inflammantur nempe tunicae eorum, intumescunt sero (quod *Cotunni* in ischiade nervosa observavit (b); quin imo *Carelfon* (c) in nutritionis nervorum defectu veram febris nervosae causam ponit. Attamen facile cognoscimus, morbosam tunicarum conditionem fat cito mutationem medullae abnormem machinari debere. Quod ad nervum primum attinet, istum in cavo nasi a tunicis plane destitutum novimus.

XVI.

Quametsi ab immortalis quidem *Hallero* aliisque pro axioma venditatum sit, nervum irritatum non in ipso loco adfecto sentire, sed sensationem modo in natali nervorum, cerebrum puto, percipi; quod etiam, qui sententiae huic favent, experimentis fat notis comprobare periclitati sunt: hoc tamen ita moderandum esse credo, quod, si sub vocabulo „sentire“ istam animae mutationem intelligamus, qua mediante *status corporis sui per incitamentum adplicatum mutati sibi conscia sit*, locum hujus perceptionis non, ni-

(b) De Ischiad. nervos. Vienn. 1770.

(c) Disfert. Disf. Symptomatol. et aetiolog. febr. lent. nervos. Goett. 1782.

si in cerebro quaerendam esse. in quo operationum mentis officina unica existat, libenter concedam; cum e contrario, si vocabulo dicto ita utamur, ut cum eo *mutationem in nervo affecto significemus, cujus ope stimulus qua talis percipiatur et facultas reagendi excitetur*, tunc profiteamur liceat, nervum irritatum etiam absque omni cum cerebro, medullave spinali, commercio ejusmodi phaenomena edere posse. Partes e corpore excisae, quarum nervi irritantur, scenam eandem edunt; idem valet de nervis affectis, postquam, caput a corpore reliquo detruncatum sit. Ganglia nervorum focum proprium (Heerd) formant, qui cerebri instar illis valet.

§. XVII.

Usitatisimum est pathologis, cum de statu morbofo nervorum disseritur, mox de *tensione, erethismo, crispatura*, mox e contrario de *relaxatione* etc. nervos accusare. Ac si iam perspectum haberemus, organa haec chordarum tensarum instar agant. Verum quidem est, anatomes hodiernae provectoris ope structuram nervorum filofam dignoscere non possumus, nec minus sana ratio medicos iam dudum a priori ad cogitationem illam perduxit, quod secundum legem

cohaesionis nervorum etiam actiones rectius essent intelligendae; denique nuperrime ingeniosus naturae scrutator idemque strenuus, Cl. Gall puto, ad oculum demonstravit, ipsam cerebri substantiam medullarem non, ut etiam nunc anatomicis visum est, massam mollem atque structura organica omnino carentem esse, sed membranam continuam sexcentis iisque mirificis plicis reflexam. Attamen dinamica haec actiones nervorum demonstrandi methodus ab una nimis parte concepta mihi videtur, atque persuasum mihi est, chemicam rei contemplationem hinc certe minus negligendam esse, quam in aliis vitae phaenomenis explicandis.

§. XVIII.

Causas morborum nervorum primo e cohaesionis vitio petendas esse, ignorare non cupio. Cum nervi sint organa, non cogitari potest, quin non partes eorum cohaereant; hac enim sine conditione materiali ac formali structura quaelibet organica non datur. Quod vero ex antedictis possibile modo videtur, verisimilitudinis gradum superiorem sibi parat, cum medicaminum, qui nervorum morbis medentur, modum agendi penitius investigamus. Cortice nimirum peruvia-

no aliisque pharmacis illi quoad mixtionem simili-
 bus febris intermittens accessum arcemus, et in-
 stituto examine chemico quale, quaeso, principium
 praevalens in Cortice peruviano, Salicis, Angu-
 sturae etc. reperimus? *adstringens*. *Domitores ner-
 vorum aegrotantium agnoscimus omnia pharma-
 ca, quae excitantium nomine insigniuntur. Qvale,
 quaeso, phaenomenon applicatis hisce primum
 sensibus se offert? contractio fibrae, qua semper
 cohaesio augetur, cum contractio haec modo du-
 rationis et gradus ratione modica sit. Ejusmodi
 organorum affectibus relaxantia auxilium saepe
 praebent egregium. Qua scilicet ratione? cohae-
 sionem diminuendo (d). Sed altera affectionum
 nervorum causa certe in eo versatur: an sti-
 muli mediate, immediateve nervos tangant. Sub-
 stantiae nervorum medullari tam teneri, ne sti-
 mulis nimis offendatur, artificio succurrere mul-
 tiplici natura non neglexit. Partim enim vaginae
 nervorum ipsae vim incitamenti moderantur; par-
 tim ubi papillae nervorum medullares prominent
 aut nervus integumenta prorsus dimittit, medulla
 nervosa cute peculiari (uti in peripheria corporis*

(d) Confer, Balk, Comment, virium vital, disquisition.
 atque febrium Patholog. sist. Dorpat 1802.

et sede organi tactus), aut mucos defenditur, quo adminiculo artifex admiranda etiam in organo odoratus utitur; partim denique scopum tuendi medullam nervorum denudatam ea quidem ratione adsequi laborat, ut stimulum, antequam ille medullam ipsam aggreditur, per alia traducat organa et sic aciem ejus temperet, quod in constructione oculi humani jure admiramur. Quae tutela si nervos quoslibet destitutos reperiamus, non potest fieri, quin a moderato ipsemet incitamento nimis moveantur. Tertiam denique causam affectionis nervorum in *mutatione mixtionis materiae* suae quaerendam esse, mihi adridet. Examen substantiae nervorum chemicum testatur, organa haec ex partibus constitutivis composita esse, quae prae ceteris facile sunt decomponendae. Decompositio scilicet ista, lege artis doctimasticae instituta, aquam ammoniacali sale impregnata, olei, alcalique volatiljs quantitatem parvulam, multum gasis hydrogenici, admota flamma per longius temporis spatium atque igne clariore ardentis, quam quod ex aliis corporibus lucratur, suppeditat. Quantitas olei illam longe vincit, quae ex musculis extorquetur (e). In

(e) Soemmering de corpor. human. fabric. Tom. IV. Frcft. 1798. pag. 366.

vita iam normali mutatio materiei continua observatur, qua mediante omnia vitae phaenomena talia primum dantur. Haec res ut ita se habeat, quibusque legibus absolvatur, argumentis haud levioribus demonstrare vir quidam ingenii acie non inops periclitatus est (f). Lex eadem sine dubio etiam vitae morbosae imperat. Nec minus opinio haec iis quidem adminiculis experientia genuina datis sustentatur, ut morbis nervorum illa potissimum pharmaca conveniant citoque medeantur, quae sub gasis forma propinantur, aut particulis constitutivis volatilibus divitiore sunt. Quem insuper fugit, ut medicamina omni stimulo destituta in momento fere applicationis egregium in morbis ejusmodi auxilium praebent, quod nulla alia ratione explicari potest, quam ope decompositionis secundum legem affinitatis chemicae. Sic carbonas Magnesia, ut uno modo exemplo instar argumenti utar, colicam saepius valde dolorificam sopit: qua, quaeritur, methodo? — ea certissime solum, cum gas intestinorum nervos rodens absorbet. Electricitas, Galvanismus, Magnetismus, caloris adpli-

(f) Doutrepont *Disf. perpet. mater. organico-animal. vicisitud.* Hal. 1798.

catio etc. — nulla ut mihi videtur, alia ratione agunt. Vitam organicam tum sanam, tum pathologicam legibus potissimum chemicis regi, jam longo ex tempore iis non displicuit, qui, ab hypothese omni amica alieni, oculo attento et perspicaci naturam rerum disquaesiverunt, inter quos modo Cl. *Mayow* (g) nominasse sufficiat.

§. XIX.

Quales etiam partium astrarum affectiones pathologicas objectum scrutationis eligamus, in nullo tamen *consensus* rationem eum in modum habendam esse existimo, quam cum de morbis nervorum agitur. Inter omnes constat, qui in dissecandis cadaveribus versati sunt, nervum sympathicum magnum et trigeminum, qui hanc etiam ob causam sympathicus medius nuncupatur, cum tot aliorum nervorum plexuumque nervosorum ramulis connecti. Nec minori jure nervus septimus sympathici parvi nomen sibi paravit, cum de multifario hujus cum aliis nervis nexu persuasum nobis est. Quin imo omnes nervos inter se cohaereant convictos nos haberemus, si

(g) Chemisch-physiologisch. Schrift. übers. von Köllner.
Leipz. 1799.

liceret et minimos illorum ramulos cultro anatomico persequi.

§. XX.

Omnes, quibus nervi offenduntur, morbos in duplicem classem redigere, aut ribus ex longo iam tempore non displicebat. *Hill* (h) contendit, organorum horum aegritudines aut ab augmento, aut ab inopia sensibilitatis proficisci. Plurimi ejus vestigia secuti sunt, quorum multi non desunt, quin explicationi e legibus chemicis faveant. Nec erit, quod hac de ratione rem definiendi objurgentur, cum attentione modo mediocri experiri licet, ut, qui nervorum affectibus obnoxii sunt, ab aëre humido, impuro, excretionibus normalibus diminutis, aut suppressis, cito atque mirum in modum laedantur, quibus omnibus materiae organicae mixtio plus minusve inquinatur.

§. XXI.

Sed misis hisce, quae de Pathologia nervorum generali hucusque attuli, spatium nunc

(h) The construct. of the nerv. and caus. of nervous disorder, Lond. 1758.

monet, ut ad objectum disertationis peculiare animum accingam. Quadruplex, ni fallor, datur modus, quo organa sensuum omnium, ne excepto quidem odoratu, vitari possunt: *incitabilitate nimirum nimia, debilitata, plane abolita, denique mutata.*

Genera modo tria priora Cl. Pfaff (i) recepit, ubi refert, quatuorplex ratione organa sensuum morbis mutantur; quartum nempe nostrum ignorare videtur. Videtur autem modo, cum mox (k) docet, ut non gradu solum, sed ratione etiam, qua incitamenta ab alijs percipiuntur, organa sensuum laborent. Quaternariam hanc statuum morbosorum classem secuturus operam navabo, ut omnes, quae mihi innotuerunt, affectiones nervi primi pathologicas hoc ex ordine singulatim recenseantur.

§. XXII.

I. *Incitabilitas primi paris nervorum nimis aucta (Hyperaesthesia).*

A) *E stimulo mechanice agente Cl. Balk,*

(i) Grundriss einer allgem. Physiol. u. Patholog. Kopenhagen 1801, §. 273.

(k) l. c. §. 275.

Profesor pathologiae et Therapiae in hac Universitate Caesarea, memorabilem morbi historiam ab illo observatam mecum comunicavit, quam pace viri laudati hinc repetere liceat.

Vir triginta circiter et quod excurrit annorum, aestivo tempore, absque omni causa nota, sensu titillationis notabilis in superiore cavum narium parte repentine aggressus fuit, qui per singulas horas eum in modum augebatur, ut nox perquam inquieta et fere infomnis transiret. Tempore matutino sequente sternutatio quasi convulsiva fere vix interrupta accessit, qua demum cessante sensus titillationis versus frontem sensim ascendebat. Sequebatur nunc cephalalgia ab initio premens sinuumque frontaliū regionem occupans, ac in coryza sicca adesse solet. Mox vero febris accessit, sub qua dolor iste mirum in modum auctus fuit. Cephalaea haec per quatuor hebdomades continenter aegrotum excruciat, ita, ut vix per horam unam alteramve quiete fruebatur. Membrana Schneideriana semper sicca atque subdolens reperiebatur, quin imo convulsiones clonici musculorum faciei, deliria, totius fere corporis emaciatio cum convulsibilitate universali accedebant. Morbus iste exquisitissima contra remedia rebellis exitum lugubrem minari

videbatur, cum denique Linimentum ex unguento Neapolitano, oleo Cajaputi et Camphora compositum, regioni sinuum frontaliū illitum, admisis simul vaporibus ex infuso herbae Hiosciamini, radicis Valerianae spirituque Salis Ammoniaci sternutationem laboriosam excitabant, cujus demum ope vermīs longitudinis semidigitalis, fetis brevibus acuminatis per totum corpus munitis excluderetur. Hoc facto symptomata omnia ex tempore diminuebantur aegrotusque, remediis apertis adhibitis, mox in sanitatem pristinam redibat. Causae hujus animatae aditum paucis eruere restat, qui vero non difficili negotio intelligitur, cum addam, ut vir iste consueverit, peracto prandio in hortulo suo somnum capere.

B) De Catarrho. Catarrhum in initio morbum esse plerumque hypersthenicum in eo medici experientissimi conveniunt, qui de eo commentati sunt. *Burserius* (l), *W. Grant* (m), *Sel-*

(l) Anleitung zur Kenntn. und Heil. d. Fieb. Giefs. u. Marb. 1785, II. Bd.

(m) Neue Beob. üb. d. epidem. Catarrhaleieb, etc. Leipzig 1778.

le (n), *J. P. Frank* (o), *S. G. Vogel* (p); ut multos alios tacendo praeteream (ne ingentem diplomatum catalogum adducens iactabundus multis videar), instar omnium nominasse iuvabit. Catarrhum non solum organorum muciparorum membranae pituitariae infidentium affectum esse, sed potius nervum primum ipsum laedere, de eo ~~saltem~~ mihi iam dudum persuasum est. Non raro enim in altiori hujus morbi gradu vertiginem observare, quae totum gradus hujus decursum symptoma constans sequitur, occasionem nactus sum, quod etiam ab aliis scriptoribus comprobatur. Praeterea tot symptomatibus, e consensu nervorum modo derivandis, catarrhum febrilem concomitatum vidimus: sternutatio creberrima, horror semper recurrens, cutis peripheriae, constrictio spastica, gustus diminutio, quin imo delictio, animi hebetudo, incitabilitas nervi optici nimia, sententiae meae favent. Mox catarrhus in astheniam abit et tunc contraria symptomata incitabilitatis nervi primi diminutae exfurgunt.

(n) *Medicin. clinic.* Berl. 1797.

(o) *Epitom. d. curand. hom. morb.* Lib. V.

(p) *Handb. d. pract. A. W.* II, Th. Stend. 1785.

Muci nasalis paratio auctior et effluxus non symptomata status morboſi primarii, ſed incitationis conſenſualis ſecundariae omni iure habenda ſunt.

C) *Convulſiones* ſaepe nimia incitabilitate primi paris nervorum producuntur, quod e conſenſu paris hujus cum quinto, et illius cum tanta organorum aliorum copia, intellectu non difficile eſt. Sic *Epilepſiam* ex odoratu nimis affecto ortam eſſe legimus (q); *Trismus* e piſo naribus immiſſo in infante obſervavit Cl. *Balk*, quo extracto interna naſi ſuperficies inflammata apparebat. Sternutatio ipſa, quae nervum primum ſemper nimis irritatum indicat, quid, quaeso, eſt? ſi convulſionem appellare nolles. Letiferam fieri illam poſſe Cl. *Gruner* (r) contendit et ejuſmodi ex illa eventum in ſcriptis *Bonneti* (ſ) et *Morgagni* (t) invenimus. Alicubi legiſſe recordor, ut in morbo peſtilentiali longe lateque ſaevienti

(q) *Ephemerid. Natur. curioſor. Ann. IX. Dec. III.*

(r) *Phyſiolog. u. Patholog. Zeichenlehr. Jen. 1794. §. 123.*

(ſ) *Sepluchret. ſ. anat. pract. Genev. 1679. L. 1. Sect. X.X.*

(t) *De ſedib. et cauſ. morbor. Ebrodun. Tom. 1 Epist. XCV. No. 26. 27. 28.*

prognosis fere non fallax mortis instantis e sternutatione accidente defumi potuerit; quae forsitan letalem ad cerebrum ipsum metastasin indicaret. Sternutantibus tunc temporis exoptabatur: „Gott helfe Dir!“ Quo ex tempore mos, sternutanti salutem apprecandi, fortiter derivandus erit. Aegrotum e sinistra nimiaque ptarmicorum administratione *Tetanus* esse perpesum, *Hippocrates* (u) refert.

D) *Nauseam*, imo *hyperemesin* saepius eadem e fonte promanare, experientia docuit. Dantur homines, qui transpirationem corporis sui, aut aliorum, etsi non ultra gradum normalem ammoniacum redolentem, ita gravem percipiunt et averfant, ut, mediante phantasia, quae sensationem istam semper auget et reproducit, ad *nauseam vomitumve* facillime moveantur.

E) *Anxietates et Syncope* non perquam raro eandem causam agnoscunt. Constat enim, homines dari, qui praesenti sefe, etsi illis insciis, statim angore involuntario, qui saepius in deliquium animi abit, corripuntur. Nescio, an alia ulla ratione phaenomenon hoc intelliges, nisi n. n. ia odoratus incitabilitate et acie, quae ta.

(u) Oper. omn. cur. v. d. Linden. De intern. affect. XIV.

men claram in anima conceptionem de impressione facta producere nequit, rem explicare labores.

P) Tumores in membrana pituitaria inflammatorii. Tumores ejusmodi duobus in aegrotis, quorum unus Nicotianam naribus ducebat, alter vero ab illa abstinebat, observasse, **Cl. Conradi** (v) refert. Noduli scilicet intumescebant duri, inflammati, sponte evanescentes, qui nunquam in suppurationem abibant. Incitabilitatem nimiam pulpae nervosae nasatis aniam hinc tuberculis praebuisse, verisimillimum mihi videtur, cum symptomatum verae inflammationis laudatus auctor nullam mentionem fecit. Sed inflammatio ipsa genuina, ni fallor, sine praevio incitabilitatis nervorum augmento cogitari nequit, quippe quod causam primariam auctae facultatis stimulum capiendi continere mihi videtur. Arteriae solum continguntur nervis, et modo in hoc vasorum sanguiferorum genere, sedes inflammationis reperitur. Idem contendit **Cl. Reil** (x). Ubi venae inflammatae videntur, hoc modo in vasis

(v) Handbuch d. patholog. Anatom. Pag. 485.

(x) Ueb. d. Erkenntn. u. Kur. d. Fieb. Hall. 1799. II. Bd. Pag. 209.

istis cordi proximis, quae nervis non ca-
rent, aut in tunicis eorum observatur, quarum
in textura arteriolae scatent. Me quidem non
fugit, a nonnullis dictum esse, quod minimi ar-
teriarum ramuli nervis destituti sint, quibus au-
tem calculum adjicere longe a me alienum est.

(F) *Apoplexia*. Si a priori rem etiam modo
perpendimus, credibile iam nobis videbitur, ut
dirus morbus iste ac exitiosus interdum ex nimia
primi paris nervorum incitabilitate oriri possit,
quod experientia eheu! fat comprobatum legi-
mus. Odorem graveolentem liliorum alborum
hunc exitum peperisse narrante Cl. *Heister* (y)
pro comperto habemus. Historiam e catarrho
apoplectice deleti Cl. *Lepecq de la Cloture* (z) no-
biscum communicavit. Eundem morbum a solo
vini odore natum vidit *Zacutus Lusitanus* (a).
Praeunte sternutatione enormi hominem apo-

(y) Medic. Chirurg. u. anatom. Wahrnehm. Rost. 1753,
1. Th. 469. Wahr.

(z) Anleit. f. Aertz. n. Hippoc. Grundf. epid. Krankh.
z. beobacht. Leipz. 1785, pag. 475.

(a) Hist. Med. pract. L. 1. pag. 33.

plexia jugulatum esse *Fabricius Hildanus* (b) memorat.

G) Denique hinc recensenda venit *fallacia odoratus subjectiva*, qua ductus aeger odorem sentire credit, quem adstantium nullus percipit. Hanc saepius in morbis observari licet atque in compendiis semiologicis omnibus de eo edocemur, qua ratione illa ut signo diagnostico in morbis uti possumus. Auctam hoc in casu adesse incitabilitatem, qua affectiones nervorum aliorum, qui cum pare primo mediate connectuntur, ita percipiuntur, ac si sensus odoratus ipse immediate ab iis motus esset, fateri nemo dubitabit. Statum istum primi paris nervorum pathologicum in morbis nonnullis acutis adeo provectam reperi-mus, ut aeger aërem atmosphaericum, aliave corpora prorsus inodora, redolentia accuset.

§. XXIII.

II. Incitabilitas primi paris nervorum debilitata.

Vitium hoc tum morbis aliis causam offert, tum ex aliis proficiscitur.

A) Hanc inopiam interdum aliquid conferre

(b) Centur. IV. Observ. XII.

ut *mentis facultates languescant*, vix negari potest, cum modo oculis attentis circumspicere velimus. Nec difficili negotio phaenomenon hoc e legibus psychicis intelligitur. Remotis stimulis, aut deminutis, quaelibet vis organica directe debilitatur. Notum est omnibus, ut nulla res ad objectum intelligentiae (*des Verstandes*) adscendere possit, quae non antea ope sensuum externorum percepta et tunc demum a sensu interno (*phantasia scilicet*) amplificata, moderata, varie ratione mutata aut composita sit. Qui odoratus acie normali destituitur, idearum claritate, quae hoc solum sensu percipiuntur, etiam careat necesse est. Experientia sententiam meam, hinc a priori deductam, egregie probat. Neminem inter aegrotantium lectos rite versatum fugit, ut gravedine chronica correpti fere semper mentis simul hebetudine laborent. Ceterum nullus dubito, quin aequi rerum censores concedant, hoc in loco dicta illis non contradicant, quae alibi (§. 12.) proposui, cum *Rousseauvii* ideam moderari periclitatus sim. Sagacitatem ingenii (*Scharfsinn*), quae ad condendenda systemata necessarie requiritur atque sensuum externorum acie, sicuti fundamento suo primario, nititur, sensus unius alteriusve hebetudine semper aliquomodo debili-

tari, extra omnem dubitationis aleam positum mihi videtur.

B) *Amaurosin* aut morbum consecutivum e *coryza* et superveniente febre catarrhali, observavit Cl. Fr. *Hoffmann* (c) in puero XII. anno. *Idem* (d) experientia ductus inter remedia morbum istum durum discutientia refert *stermutatoriorum* usum. Consensus oculi cum naribus nervorum ope meminisse suavit, ut phaenomenon istud perfecte pateat.

C) *Anagisam odoratus* hebetudinem chronicam fecutam esse, quae odoribus excitantibus (v. c. Spiritu Salis ammoniaci connubio cum oleo *Cajaputi* et *Balsamo vitas Hoffmanni*, ope chartae bibulae naribus immisfis) valde sublevabatur, Cl. *Balk* in praxi propria expertus est et mecum communicavit. Sic multis etiam hominibus consuetum est, ut pulverem *Nicotianae* naribus hauriant eum rei cujuslibet recordari in hoc momento illis negatum sit; quo facto non raro scopum attingunt. Quam imo saepissime obser-

(c) *Medic. ration. syst.* Hal. 1739, Tom. IV, P. IV. Cap. IV, observ. 4, pag. 128.

(d) *Med. ration. syst.* Tom. IV, Part. IV, Cap. IV, §. VI. pag. 20.

vare hinc, ut alii eodem in casu atrium narium cum septo ejus digitis ita fricent, ac si pulvere Nicotiano uterentur, eodemque simul tempore profundius lenteque inspirent. Notatu dignum mihi videtur, ut nervus primus ab ortu suo ad nares tendens, illas cerebri regiones tangat, quas Cl. Gall organa peculiaris generum memoriae variorum designavit.

§. XXIV.

Causae exstant variae, quae ad incitabilitatem nervi nostri deminuendam faciunt. Principes earum paucis modo verbis referre, instituti ratio nunc a me postulat.

A) *Laesiones et destructiones mechanicae.* Ipsum Cl. Balk exempli causa in medium adducere, pace sua audeo. Puer vix triennis lapsu infauso os nasi dextrum ita laeserat, ut in cavum narium insigniter esset impressum. Sanatus quidem fuit, eo tamen remanente vitio, ut cavum nasi dextrum sinistro multum angustius sit. Ex hoc tempore non solum plures per annos, et ad virilem fere usque aetatem, coryza sicca habituali et singulari mucis narium spissitudine ac foetore vexatus est, sed odoratum ita hebetem acquisi-

vit, ut odorem florum plurium non fortē vix sentire possit.

Ratione non abfimili *polypus* narium odoratus aciem debilitat, ut Cl. *Richter* (e) plurimique alii, quorum catalogum possem ingentem colligere, exhibent. Si autem *polypus* parvus esset, nariumve alteram modo occuparet, non necesse est, odoratus debilitetur aut omnino pereat. — Non aliter *exostoses* hunc effectum producant.

B) *Catarrhus febrilis chronicus, et habitualis.* Testimonium hujus rei afferre opus omnino supervacaneum puto, cum inter omnes constat, rem ita se habere. Sic etiam phaenomenis hujus explicationem silentio premam, ne lectorum intelligentiae diffidere videar.

C) *Affectio membranae pituitariae pathologica, imo ejus desorganisatio.* Exemplum tale ab Cl. *Hopsengärtner* graphice relatum legimus (f).

D) *Abusus pulveris Nicotianae et Narcoticorum.* Qua ratione haec statum istum producant nulla amplius demonstratione eget. Ut vero re vera producat^{ur} experientia quotidiana edocemur.

(e) Anfangsgründe d. W. A. Götting. 1787. I. Bd. §. 565.

(f) Hufeland Journ. d. pract. A. K. VI. Bd.

E) *Mucus narium nimis inspissatus*, Mechanica fere ratione agit; in febre catarrhali, pituitosa, in hominibus temperamenti phlegmatici sat frequenter occurrit.

F) *Asthēnia et anaesthesia nervorum universalis*. Connata fit, ut fieri interdum solet, aut debilitate directa indirectave acquisita, nullo discrimine habebō, etsi quoad therapiam non ejusmodi sit.

G) *Status imperfectus organorum odoratus naturalis*, qualem in prima infantia ac in senectute provectori, secundum leges e Physiologia iam notas, reperimus.

§. XXV.

III. *Incitabilitas primi paris nervorum plane abolita*. (*Anosmia*.) Gradu modo majori eosdem producit effectus, quos in sectione II^{da}, ubi de incitabilitate odoratus debilitata sermo fuit; in medium adduxi. Nec minus e causis iisdem oritur, quae illic allata leguntur, cum modo vehementiores agant. Mechanicis nimirum: paralyfi et debilitate universalī, polypo utramque nares occludente (g), et sic porro, quibus

(g) Nic. Tulpius Observat medic. Amstel. 1652, Lib. Cap. XXVI.

etiam ozaena adnumeranda est. Inter causas rariores referri merentur :

A) *Tumor nervos olfactorios comprimens*, qualem Cl. Loder (h) vidit.

B) *Intumescencia enormis totius membranae pituitariae, ulla absque inflammatione.* Cavum narium tunc plane repletum et obstructum cernitur. Oritur e relaxatione membranae dictae et polypo narium mucoso affinis habetur. Cl. Richter (i) et Acriell (k) mentionem ejus fecerunt.

C) *Superexcitatio nervi.* Hoc quidem jam e catarrho graviori plerumque accidit, sed artificialiter etiam abusu sternutatoriorum fieri potest (l)

D) *Potentiae absolute deprimentes.* Balneum frigidum praesente gravedine sumtum effectum talem edidisse refert Cramer (m). Sic etiam pulverem Nicotianae involucris plumbeis diu servatum, si metallum oxydet eoque venenetur.

(h) l. c.

(i) l. c. §. 572.

(k) Chirurgisch. Vorfall. 1. Bd. pag. 166.

(l) Ephem. Natur. curios. Dec. II. Ann. V.

(m) Memorabil. Cent. XIII. No. 65. Observ. 151.

eadem ratione impetum perniciosum moliri posse, nullus hæsit.

E) *Caries osium nasi, aliorumve, quæ ad formandas cavitates in Gajum nasium hiantes faciunt.*

Hanc non solum a Cl. Peyer (n) et Hundertmark (o) sed multis etiam ab aliis causam anosmiæ iure accusatam esse, neminem fugit in praxi chirurgiæ reque ejus literaria bene versatum.

F) *Vermes.* Anosmiæ e pathologia animalia historiam nobis Cl. Sandisort (p), Wohlfart (q) aliique naraverunt.

G) *Mensuræ defectus.* Odoratum hac ex causa plane aboliri posse, Cl. Lentin (r) certiores nos fecit atque casu singulari illustravit.

H) *Nervi primi ipsius desorganisatio varia,* qualis passim observata est. Qui conspectum systematicum omnium anosmiæ causarum ulteriorem cupit, seripra nosologica Cl. Sauvages, Macbride, Cullen, Sagar, Linnee, Vogel, Daniel, Plouquet evolvat, quaeso; cum indicem specierum hujus

(n) De morbis nasium. Basila. 1756.

(o) De Ozaen. vener. 1758.

(p) Exercitiat. acad. Leid. Vol. II. 1785. pag. 130.

(q) Dissert. De vermib. per nar. excret. Hal. 1768.

(r) Beobacht. einig. — Krankheit. a. Oberharz, 1 Bd.

vitii omnium recensere dignitatemque taxare, partim a scopo meo alienum est, partim juveni non decet.

§. XXVI.

VI. *Incitabilitas paris primi nervorum mutata.* Primum locum sine dubio

A) *Antipathia sibi vindicat.* Vocabulo isto, ut constat, *aversionem rerum quarundam involuntariam, nulla ratione superandam, spasmo, convolutionibus, syncope concomitam, designamus.* Homines multi ut vicinitatem felis ferre nequeant, iam supra monui. *Vladislaus, Poloniae Rex, convolutionibus, quinimo syncope, corripiebatur, simulac odorem pomorum sentit.* *Cubavius* refert, patrem quemdam semper deliquitum animi cum praevia anxietate perpesum esse simulac in vicinia filii sui proprii versaretur, et si filius ita absconditus fuerit, ut impossibile videretur, patrem praesentiam ejus ulla ratione suspicari posse. Qua, quaeso, incitatione alia aenigma hoc solves, nisi concedas, perceptionem odoratus ope factum esse, quamvis impressio non ad claritatem conscientiae (zum deutlichen Bewusstseyn) adscenderet. Huic non absimilis est res illa ab omni dubio vacua, quod feminae by-

stericae ab odore suaveolenti (v. c. Moscho, Ambra, aquis odoratis „parfums“ dictis etc.) pathologicè afficiantur, cum foetidos e contrario odores optime ferant, imo istis vitium corrigatur, quod e suaveolentibus ortum fuerit.

B) *Imbecillitas idiosyncratica constans*, odorem peculiarem sentiendi, odoratus sensu insuper nulla ratione morbofo. Exemplum memorabile hujus argumenti Cl. Blumenbach ab Anglo quodam refert, cui flos *Resedae odoratae* Linn. semper inodora videbatur, etsi praeterea insigni sensus nostri acie praeditus esset.

C) *Nec non Phantasiae ope interdum mutatio peculiaris*, mira, ea vero plerumque transitoria, ratione percipiendi in sensu odoratus producitur. Quam multifaria sit, omnibus satis notum est, qui naturae phaenomena oculo attento persequi consueverunt.

Caput IV.

Therapia.

§. XXVII.

Neminem fore non dubito, qui expectet, ut formarum morbosarum omnium, quibus par ner-

vorum primum affici potest, medelam speculio-
rem nunc adornem. Haec partim vires juvenis
in arte tironis longe superant, partim speciminis
hujus limitibus arctioribus proflus non complec-
tuntur, partim denique a natura rei ipsae recu-
santur. Generalia potius quaedam adferre satis-
faciet. Ordinem liceat eundem sequi, quo in
parte pathologica usus sum.

§. XXVIII.

I. Nervi primi lachryabilitas nimia. Sequentia
huic praecepta accomodare iuvabit.

A) *Removeantur incitamenta cognita: mecha-
nica sine, sine Chemica, sine vitalia.* Mechanicis
Chirurgia auxiliis aptis atque manu succurrit.
Chemica atque vitalia pro natura diversa, diver-
sis quoque remediis arte perito sat familiaribus
coercenda sunt. Methodo generali debilitante
et sopiente hinc potissimum opus erit.

B) *Si causa incitationis nimiae aut erui non
possit, aut eruta immediate eliminari recuset, tunc
ad methodum sic dictam negative sopientem confu-
giendum est, quae scilicet incitationis augmentum
removet.* Huic respondet situs capitis superior,
atque penis refrigeratio, quies facultatum mentis
perfecta, praesertim phantasiae, remotio lucis,

aut moderatio ejusdem; aër ab omni odore liber, frigidiusculus, paulisper humidus, liquores mucilaginosi tepidae naribus haustae; pediluvium acre tepidum, aliave revellentia.

C) *Incitamenta remota accesoria eruenda sunt et removenda.* Abderam hinc potissimum respiciendum erit, ne in illo aliquid scateat, quod sanguinis versus caput congestionem promovere possit.

Vaenæsectio modica in pede, cum plethora haemorrhoidalis urget; enemata emollientia, leniter antispasmodica, evacuantia, cum spasmi adsint aut colluvies; nec non somenta, frictiones etc. optime conducent. Etiam respectus ad nervum sympathicum magnum, ad aequalem sanguinis distributionem etc. non negligendus erit.

§. XXIX.

II. et III. *Incitabilitas nervi olfactorii debilitata aut plane abolita.* Cum status isti non nisi gradu diversi iure habendi sunt, methodus eadem utrique respondet.

Excitantibus hinc utendum erit, quae pro gradu, complicatione atque duratione morbi, constitutione, aetate, sexu, idiosyncrasia aegroti, differenti in gradu ac forma eliguntur. Qua ratione methodus excitans sagaciter administranda